

Tõde ja õigus Niskamäel

Vanemuise „Niskamäe naised”, lavastaja ja dramaturg Tiit Palu, kunstnik Lilja Blumenfeld, valguskujundaja Margus Vaigur. Peaosades Külliki Saldre, Priit Strandberg, Maarja Johanna Mägi, Ragne Pekarev ja Riho Kütsar.

Niskamäe on vargamäelikult neetud koht, kus tundub, et pikaajaline õnnelik olemine ei ole päriselt võimalik. Samas on selleski paigas mingi maagiline lumm, mis on sinna aheldanud generatsioone. Niskamäe nii-öelda needus on võtnud nii raha, nooruse kui ka armastuse nii Marttalt kui ka Niskamäe vanaperenaiselt. Vanaperenaist see ometigi ei kõiguta ning ta hoiab hoolimata raskustest oma maatükist andreseliku jonnakusega kinni.

Lavastuse keskmeks on Külliki Saldre ehedalt kehastatud Niskamäe vanaperenaine Loviisa. Tema ümber keerleb kogu Niskamäe: nii naised, mehed, teenijad, külamoored, piimatüdrukud kui ka Simola peremehe uhke auto. Niskamäe võõrastetuba asub nimelt keset pöördlava. Loviisa on nii murelik ema kui ka hollywoodlikult kiuslik ämm, kuid eelkõige siiski võimsa Niskamäe majaemand. Muidugi ei ole säärane tiitel talle juhuslikult läbi aastate alles jäänud. Oma positsiooni säilitamiseks on ta pidanud kavalalt manipuleerima. Näiteks: proovis Loviisa Marttat veenda Niskamäele sobivalt Andrese afääriga ümber käima. Tegemist oli ikkagi ladycatherine'liku daamiga, kes teadis, mida ta tahab ja kuidas seda saada. Külliki Saldre kehastatud Loviisa Niskamäega ma luurele ei läheks, kui tegemist ei oleks just Niskamäe päästeoperatsiooniga.

Muidugi pole tegemist ainsa kandva naistegelasega, on ka petetud ja kibestunud abielunaine, noor õpetajannast *femme fatale*, töökas toatüdruk ja tavalise Eesti alevi Coopi poe jutumoori stiilis vanamutid. Kõiki neid ühendab üsna abitu ja otsustusvõimetu Aarne Niskamägi, kes ei suuda kuidagi valida armastuse ja kohustuste vahel.

Tegelastest jäi kindlasti silma Ragne Pekarevi Martta. On hämmastav, kuidas on võimalik nii tüütule karakterile kaasa tunda! Erilist väljatoomist vääriv on Martta hullumistants, mis oli väga efektne ning oma kohmakuses suureks kontrastiks lustakate piimatüdrukute kohati siivututele tantsudele. Kui etenduse alguses oli Martta puhul tegemist pealetükkiva ja haledalt meeleheitliku abielunaisega, kellele oli raske põialt hoida, siis lõpuks võib näha tegelases juba natuke meeldivamat kannatava Blanche'i ja Filifjonka sulamit. Loo arenedes viiakse vaatajaid rohekm kurssi Martta mõttemaailma ja minevikuga.

Kui Ragne Pekarevi Marttaga oli lõpuks võimalik rahu sõlmida, siis alguses meeldivad Ilona ja Aarne tegelaskujud mu silmis kaua lunastust ei leidnud. Suutsin veel tükk aega pärast etenduse lõppu tegelaste peale piinlikult tige olla. Seega mängisid näitlejad minu jaoks usutavalt, kui nende eesmärk oli mängida ebasümpaatseid ja kergemeelseid armastajaid. Nende vastutustundetud, naiivsus ning egotsentrilisus muutsid nad minu jaoks üsna väljakannatamatuks.

Samas ei mõjuta Maarja Johanna Mägi mängitud Ilona *manic-pixie-dreamgir* 'lik teistega hoolimatu käitumine väga tema suhteid teiste tegelastega. Lõpuks tervitavad kõik peale Martta teda kui vana sõpra. Priit Strandbergi kehastatud Aarnega, kes samuti nii paljudele tegelastele oma süüdimatuses haiget tegi, on täpselt sama lugu. Tundub, et tegelased jätvavad nende rumalad ja vastutustundetud teod hea meelega kahe silma vahele. Seega tüütute positiivsete kangelaste rolle täidavad mõlemad näitlejad eeskujulikult.

Kahe vaatuse vahel laiuv viieaastane kuristik tuuakse lavakujunduses hästi välja. Peale selle, et tegelased mainivad tihti aastate möödumist, on ka teises vaatuses lavakujundus oluliselt tumedamates toonides kui esimeses vaatluses. Esimese vaatuse alguses olev särav ja avatud meeleolu on teise vaatluse alguseks pere lagunemise tõttu täielikult kadunud. Lavastust siduvad laulu- ja tantsunumbrid olid koomilised ning hoidsid taustalugu üleval (Riho Kütsari karismaatiliseks mängitud Simola peremehe afäärid lüpsitüdrukutega). Kohati venisid nii tantsud, laulud kui suusatamised natuke liiga pikaks, arvestades, et koreograafias märkimisväärseid muutusi ühe tantsu ajal ei toimunud. Muusika keerles eelkõige akordioni ümber, aga see tundus sobiva lahendusena, kuna see ei võtnud teistelt esinejatelt tähelepanu ära.

Soovitan „Niskamäe naise” minna vaatama inimestel, kellele tõesti meeldis Tammsaare „Tõe ja õiguse” esimene osa, ja neil, kellele oleks see meeldinud, kui Vargamäe Andresel oleks rohkem nii-öelda naiselikku kavalust olnud.